

Philippe Malinvaud, Mustapha Mekki și Jean-Baptiste Seube, *Droit des obligations*, 17^{ed}, LexisNexis, Paris, 2023, p. 989

Dr. Radu STANCU*

Prezenta recenzie are scopul de a vă aduce în atenție una dintre lucrările semnificative din domeniul dreptului francez, anume *Dreptul obligațiilor* („*Droit des obligations*”), ediția a 17-a, care a fost publicată pe data de 16 august 2023. Această lucrare de referință a fost elaborată de către trei profesori universitari de renume, anume Philippe Malinvaud, Mustapha Mekki și Jean-Baptiste Seube.

Înainte de a explora conținutul operei colective, este important să facem o scurtă prezentare a celor trei autori de prestigiu. Philippe Malinvaud¹, un profesor emerit al Universității Paris II Panthéon-Assas (cunoscută și ca „Assas”) și un arbitru internațional de renume, și-a început cariera academică la Universitatea din Bourgogne și s-a alăturat rapid echipei de la Universitatea Paris II Panthéon-Assas. Aici, el a preluat conducerea programului de studii DEA în dreptul imobiliar și funciar, înlocuindu-l pe profesorul Roger Saint-Alary.

Acest program ulterior a devenit un DESS și apoi un Master 2 în dreptul imobiliar și construcții, fiind clasat pe primul loc în topul programelor de masterat în drept imobiliar conform clasificării „*Eduniversal*”. Philippe Malinvaud a fost, de asemenea, responsabil pentru conducerea Centrului de Studii și Cercetări asupra Construcției și Locuinței (CERCOL) la universitatea pariziană, fondat în anul 1973. De asemenea, el a fost unul dintre fondatorii Asociației Franceze pentru Dreptul Construcțiilor și Imobiliare (AFDCI).

Mustapha Mekki este profesor agrégé des Facultés de droit la prestigioasa Universitate Paris I Panthéon-Sorbonne (cunoscută și ca „Sorbonne”)². Laureat al Bursei „*André Isoré*” și distins cu titlul de *Chevalier des Palmes académiques*, profesorul Mekki și-a dedicat cariera academică studiului teoriei generale a obligațiilor, dreptului contractelor și, recent, inteligenței artificiale.

Jean-Baptiste Seube, al treilea autor al acestei lucrări, și-a susținut teza de doctorat intitulată „*L’indivisibilité et les actes juridiques*” la Universitatea din

---

* Cercetător științific gr. III, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române; radu.stancu@email.com

¹ <https://www.lemondedudroit.fr/institutions/69401-professeur-philippe-malinvaud-decede.html#:~:text=Le%20professeur%20Philippe%20Malinvaud%2C%20professeur,1%27âge%20de%2085%20ans.>

² <https://www.pantheonsorbonne.fr/page-perso/mmekki>

Montpellier în anul 1998, sub îndrumarea Jean-Marc Mousseron³. Ulterior, el a devenit profesor și decan de onoare al Facultății de Drept și de Economie *La Réunion*, precum și avocat al baroului Saint-Denis.

Revenind, lucrare este concisă, precisă și cuprinzătoare, concentrându-se pe aspectele esențiale. În această nouă ediție sunt prezentate atât noul drept, rezultat din reforma dreptului obligațiilor, cât și dreptul vechi la care rămân supuse contractele încheiate anterior. Mai mult, lucrarea permite să se facă o primă evaluare a aplicării acestei reforme importante prin analiza jurisprudenței și a practicilor contractuale.

Această ediție este de asemenea actualizată cu propunerea de reformă a răspunderii civile din partea Senatului⁴. Textele principale și hotărârile fundamentale sunt analizate și comentate cu ajutorul unui aparat de note extrem de detaliat, oferind referințe și indicații necesare pentru cercetări ulterioare.

Structura lucrării urmează un format tradițional cu două părți distincte. Prima parte se concentrează pe sursele obligațiilor („*Les sources des obligations*”), în timp ce cea de-a doua analizează regulile generale aplicabile tuturor obligațiilor („*Les règles communes à toutes les obligations*”).

Trebuie remarcat că există un dezechilibru evident în ceea ce privește numărul de pagini între cele două părți ale lucrării, cu 728 de pagini în prima parte și doar 156 de pagini în cea de-a doua parte.

Acest dezechilibru se reflectă și în structura conținutului celor două părți. Deși ambele părți conțin câte patru capitole, primele patru capitole din prima parte sunt împărțite în două titluri principale, pe când în parte a doua nu regăsim niciun titlu.

Introducerea⁵ lucrării este laborioasă și se dezvoltă pe 54 de pagini. Dorind un început lin autorii pornesc studiul printr-o aducere aminte a noțiunii de patrimoniu și de drepturi patrimoniale, dar și cu o caracterizare a relațiilor economice între persoane și cele de familie.

Apoi, este explicat cititorului cele trei posibile înțelesuri ale termenului de „*obligăție*”, respectiv un sens larg sau general adică acela de „*îndatorire*” („*devoir*”), un sens financiar ori de „*act scris (instrumentum) care constată o datorie*”⁶ și un sens juridic restrâns, anume „*raportul juridic dintre creanțier și debitor*”⁷.

Mai departe, în introducere găsim o clasificare a obligațiilor potrivit mai multor criterii prea bine cunoscute și de doctrina română, cum ar fi după obiectul obligațiilor (*a da, a face ori a nu face*), obligații de mijloace ori de rezultat, în natură ori prin echivalent (*sumă de bani*), în funcție de surse/izvorul lor⁸.

³ <https://www.theses.fr/1998MON10039>

⁴ *Réforme de la responsabilité civile*, <https://www.senat.fr/leg/exposes-des-motifs/pp119-678-expose.html>

⁵ Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *Droit des obligations*, 17 ed, LexisNexis, Paris, 2023, p. 1 și urm.

⁶ *Ibidem*, p.3.

⁷ *Ibid.*, p. 4.

⁸ De precizat că după reforma Codului civil francez din 2016, găsim o clasificare tripartidică a izvor de obligații: actele juridice, faptele juridice și obligațiile legale.

O particularitate a acestei introducerii este analiza factorilor care au permis evoluția dreptului obligațiilor. În acest sens, se pot cita pe lângă regulile morale⁹ și cel economic și politic¹⁰, factorul european. Acest din urmă factor are cel mai mare impact asupra dreptului obligațiilor.

Astfel, chiar în absența unui drept european specific obligațiile civile, Uniunea Europeană influențează domeniul dreptului obligațiilor prin intermediul directivelor sale care sunt transpuse în legislația națională.

Desigur că pe lângă prezentarea tendințelor europene în vederea realizării un Code european al contractelor și, mai larg, al unui Cod european al obligațiilor, autorii revin în planul național și prezintă obiectivele ce au fost urmărite prin Ordonanța nr. 2016-131 din 10 februarie 2016 privind reforma dreptului contractelor, regimul general și probarea obligațiilor¹¹.

Partea introductivă se încheie prin sublinierea efectelor reformei din 2016 asupra dreptului obligațiilor și anunțarea planului celor două părți principale ale lucrării.

Prima parte „*Izvoarele obligațiilor*” („*Les sources des obligations*”), este articulată, cum am precizat, pe două titluri principale care analizează *primo* „*Contractul*”¹² („*Le contrat*”) și *secundo* „*Obligațiile legale*”¹³ („*Les obligations légales*”).

Introducerea titlului întâi definește într-o cheie europeană noțiunea de „*contract*”. Se arată astfel că spre deosebire de vechea definiție reținută în articol 1101 din Codul civil francez¹⁴ care spunea că prin contract se înțelege „*o convenție generatoare de obligații*”¹⁵, actualul text a abandonat distincția dintre convenție și contract, reținând că se înțelege prin contract „*un acord de voință între două sau mai multe persoane destinat să creeze, modifice, transmite sau să stingă obligații*”.

După definirea juridică a noțiunii, se face o clasificare a contractului din prisma condițiilor de formare a acestuia și a conținutului.

O atenție deosebită se acordă „*voinței*” părților ca piatră de temelie a contractului¹⁶. Se menționează că „*acest principiu a dominat dreptul contractelor până la epoca contemporană, unde a pierdut mult din forță, autorii preferând în prezent să vorbească de libertate contractuală, sau, dintr-o perspectivă mai globală, de voluntarism social*”¹⁷.

⁹ Ex.: „respectarea cuvântului dat prin care o parte se angajează să nu rupă unilateral contractul”, Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 22.

¹⁰ Autorii critică faptul că prin „*trecerea progresivă de la o ordine economică liberală la o ordine economică dirijată a condus la restrângerea libertății contractuale*”, *ibid.*, p. 24.

¹¹ <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000032004939>.

¹² Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 57 și urm.

¹³ *Ibid.*, p. 567 și urm.

¹⁴ Vechiul art.1101 din Codul civil francez: „*Contractul este o convenție prin care una sau mai multe persoane se obligă față de una sau mai multe persoane să dea, să facă sau să nu facă ceva*”.

¹⁵ Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 69.

¹⁶ *Ibid.*, p. 76.

¹⁷ *Ibid.*, p. 86.

Într-o suită naturală, după analiza voinței părților, capitulul întâi cercetează „Încheierea contractului” („*La conclusion du contrat*”)¹⁸.

Construit pe trei secțiuni, viziunea pe care o redau coautorii asupra încheierii contractului este una practică, plecând de la descrierea contractelor recurente vieții cotidiene care se încheie de o manieră instantanee, trecând prin prezentarea contractatelor ce necesită un timp de gândire mai lung dar și îndeplinirea unor formalități prelabile și încheind cu formarea contractelor complexe, rod al unor negocieri și discuții precontractuale.

Secțiunea întâi dezbate condițiile necesare încheierii contractului. Într-un prim timp, se face distincția dintre capacitate și putere (sau „*imputernicire*”). Cu alte cuvinte, se caută un răspuns la două întrebări, anume dacă o persoană care acționează în nume propriu are capacitatea de a îndeplini acel act? Și dacă în cazul în care o persoană acționează în numele altei persoane are împuternicirea de reprezentarea dată de aceasta din urmă în vederea îndeplinirii aceluia act?

Așadar lipsa capacității uneia dintre părți deschide posibilitatea exercitării fie a unei acțiuni în nulitate („*action en nullité*”, art. 1147 și 1150 din C.civ.fr.), fie a unei acțiuni în anulare pe motiv de leziune („*action en rescision pour lésion*”, art. 1149 și 1150 din C.civ.fr.).

Cât privește situația în care un cocontractant nu are împuternicirea necesară pentru a reprezenta o altă persoană fizică ori morală, în mod evident contractul încheiat nu poate angaja acea persoană, fiind inopozabil acesteia.

După analiza capacității, lucrarea prezintă în secțiunea a doua noțiunea de „*consimțământ*” între părțile contractului¹⁹. Căci „*contractul este un acord de voință, este necesar să existe atât de multe consimțăminte câte sunt părți implicate în act, și de consimțămintele să concorde între ele*”²⁰.

Subsecțiunea este laborioasă, aprofundând formarea și expresia consimțământului examinând schema clasică oferta-acceptare, trecând mai apoi la dezvoltarea regulilor juridice specifice negocierilor contractuale și a caracteristicilor ante-contractelor.

O parte specială este dedicată modului prin care se exprimă consimțământul în situația contactului electronic.

Viciile de consimțământ sunt tratate în partea intitulată „*Calitatea consimțământului*” („*La qualité du consentement*”).

Pe lângă eroare, dol, violență, coautorii vorbesc despre „*l’insanité d’esprit*” („*Nebunia minții*”²¹)²². Autorii francezi consideră că trebuie făcută distincția între nulitatea pentru „*nebunie mintală*” și nulitatea pentru incapacitate, căci, în opinia publicului larg, există tendința de a considera că orice individ cu o minte slăbită este incapabil.

¹⁸ *Ibid.*, p. 99 și urm.

¹⁹ *Ibid.*, p. 122 și urm.

²⁰ *Idem.*

²¹ Traducere autor.

²² Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 165.

Spre deosebire de acțiunile întreprinse de minori și adulții protejați, care pot fi anulate în cazul nerespectării regulilor de protecție, actele săvârșite de persoanele capabile sunt, în principiu, valabile, cu excepția viciilor de consimțământ.

Cu toate acestea, există excepții prevăzute de articolele 414-1 și 414-2 din Codul civil francez care prevăd că în cazul în care, chiar dacă este capabil, contractantul poate fi „*nesănătos mintal*”. Principiul este stabilit de articolul 414-1, alineatul 1 din Codul civil francez²³.

Începând cu Ordonanța din 10 februarie 2016, principiul este reamintit sub o formulare ușor diferită în articolul 1129 din codul francez, plasat într-un paragraf intitulat „*Existența consimțământului*”.

Cea de-a treia subsecțiune vizează „*Conținutul contractului*”²⁴. Consacrat la articolul 1120 din actualul Cod civil francez²⁵, principiul libertății contractuale trebuie să permită contractanților libertatea de a determina conținutul contractului din moment ce consimțământul lor este „*sănătos și luminat*”.

Totuși, libertatea contractuală este limitată prin dispoziții speciale prevăzute în Codul civil francez, în special de ordine publică și bunele moravuri.

Desigur, obiectul contractului mai trebuie să fie licit și moral.

Se impune să subliniem că prin reforma din 2016 s-a suprimat din dispozițiile legale orice referință la noțiunea de „*cauză a contractului*”, dar principalele funcții ale acesteia au fost prezervate.

Secțiunea a doua prezintă „*forma*” pe care o poate avea un contract („*La forme du contrat*”)²⁶. În secțiunea respectivă, se constată că, în ciuda caracterului consensual al contractelor, formalismul a devenit dominant de peste un secol.

Astfel, prin excepție de la principiul consensualismului, unele contracte pentru a fi valabile sunt subordonate îndeplinirii unor formalități (*contractele solemne*) ori remiterea bunului (*contractele reale*).

Desigur, pentru unele contracte forma scrisă este impusă pentru a da valoare de proba actului.

Cea de-a treia secțiune („*Sanction des conditions de formation du contrat*”)²⁷ face vorbire despre sancțiunile ce se aplică în cazul în care normele ce reglementează formarea contractului nu sunt respectate.

Mai precis, se analizează pe de o parte efectele instituției nulității și condițiile punerii în aplicare a acesteia iar, pe de altă parte, se prezintă noile implicațiile ale caducității prevăzute de Ordonanța din 10 februarie 2016.

---

²³ Art. 414-1, al. 1 C.civ.fr.: „*Pour faire un acte valable, il faut être sain d'esprit*” („*Pentru a încheia un act valabil, trebuie să fii sănătos mintal*”).

²⁴ Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 246 și urm.

²⁵ Art. 1102 C.civ.fr.: „*Chacun est libre de contracter ou de ne pas contracter, de choisir son cocontractant et de déterminer le contenu et la forme du contrat dans les limites fixées par la loi (Fiecare este liber să încheie sau nu contracte, să își aleagă cocontractantul și să stabilească conținutul și forma contractului în limitele stabilite de lege; La liberté contractuelle ne permet pas de déroger aux règles qui intéressent l'ordre public (Libertatea contractuală nu permite derogări de la normele de ordine publică.*”

²⁶ Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 365 și urm.

²⁷ Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 383 și urm.

Capitolul doi din prima parte a lucrării prezintă efectele contractului („*Les effets du contrat*”)²⁸. Precum în dreptul român, se prezintă în mod clasic semnificația principiului forței obligatorii a contractului și întinderea efectelor sale în timp.

Într-un secund timp, efectele contractului față de terți sunt puse sub lupa analizei juridice. Se discută așadar despre opoziția față de terțele persoane a obligațiilor ce rezultă din contract, însă și despre opoziția actului de transfer de proprietate.

O atenție deosebită se acordă cesiunii contractului („*La cession de contrat*”) în cea de-a treia secțiune a capitolului²⁹. Se subliniază în acest sens necesitatea unui înscris sub sancțiunea nulității a actului de cesiune și, mai mult, exteriorizarea explicită în contract a acordului de a ceda³⁰.

Primul titlu se încheie prin caracterizarea dificultăților care pot apărea pe durata executării contractului („*Les difficultés d'exécution du contrat*”)³¹. Sursa dificultăților este identificată ca fiind neexecutarea contractului de către unul dintre cocontractanți fie pentru că nu mai poate să execute obligațiile asumate, fie pentru că nu mai dorește acest lucru.

Remediile juridice la aceste blocaje sunt identificate în Codul civil francez ca fiind revizuirea contractului, executarea forțată în natură sau prin echivalent, reducerea prețului, rezoluțiunea contractului. Plus, se expune mecanismul juridic de punere în aplicare a răspunderii contractuale.

Titlul secund privește „*Obligațiile legale*” („*Les obligation légales*”)³². Conținutul titlului creionează în mod particular obligația de a repara prejudiciul injust cauzat celeilalte părți.

Se evocă și prezintă deci acțiunea în responsabilitate civilă, respectiv subiecții acțiunii, instanța competentă, cauza cererii în fața judecătorului civil (angajarea răspunderii contractuale sau delictuale) sau penal, cât și prescrierea acțiunii.

După analiza condițiilor de formă, coautorii cursului atacă condițiile de fond privind angajarea a răspunderi civile (delictuale)³³. Ca și în dreptul nostru național, pentru a putea fi angajată răspunderea civilă extracontractuală este necesar să se

²⁸ *Ibid.*, p. 419.

²⁹ *Ibid.*, p. 478 și urm.

³⁰ Art. 1216 C.civ.fr.: „Un contractant, le cédant, peut céder sa qualité de partie au contrat à un tiers, le cessionnaire, avec l'accord de son cocontractant, le cédé (O parte contractantă, cedentul, poate ceda calitatea sa de parte la contract unui terț, cesionarul, cu acordul părții sale contractante, cesionarul). Cet accord peut être donné par avance, notamment dans le contrat conclu entre les futurs cédant et cédé, auquel cas la cession produit effet à l'égard du cédé lorsque le contrat conclu entre le cédant et le cessionnaire lui est notifié ou lorsqu'il en prend acte (Acest acord poate fi dat în prealabil, în special în contractul încheiat între viitorul cedent și cesionar, caz în care cesiunea produce efecte față de cesionar în momentul în care contractul încheiat între cedent și cesionar îi este notificat acestuia sau când acesta ia act de el). La cession doit être constatée par écrit, à peine de nullité (Cesiunea trebuie să fie consemnată în scris, în caz contrar fiind nulă și neavenită).”

³¹ Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube, *op. cit.*, p. 478 și urm.

³² *Ibid.*, p. 569 și urm.

³³ *Ibid.*, p. 600 și urm.

îndeplinească în mod concomitent următoarele condiții: existența unei acțiuni ilicite, existența unui prejudiciu suferit, stabilirea unui legătură de cauzalitate între acțiunea care a cauzat prejudiciul și prejudiciul în sine, precum și confirmarea vinovăției persoanei responsabile pentru acțiunea generatoare de prejudiciu.

A doua parte a „*Dreptului obligațiilor*” este axată în jurul regulilor comune a tuturor obligațiilor („*Les règles communes à toutes les obligations*”)³⁴.

Descoperim în corpul acestei secunde părți caracterizarea obligațiilor condiționate și la termen. Se evocă situația în care ne regăsim în caz de plutărite de obiecte ori de subiecți ai contractului.

Apoi, se comentează științific modurile prin care obligațiile asumate pot fi executate, respectiv voluntar ori prin punerea în aplicarea a executării forțate.

În mod clasic, studiul profesorilor Ph. Malinvaud, M. Mekki și J-B. Seube se încheie prin arătarea manierei prin care se stinge o obligație (*novația, confuziunea, remiterea de datorie și prescripția extinctivă*).

În concluzie, putem spune ca ultima ediție a „*Droit des obligations*” confirmă așteptările juristului civilist modern. Coautorii conjugă prin comparație de o manieră excepțional dispoziții relative obligațiilor din vechiul Cod civil francez cu noile norme aduse prin reforma din 2016.

Mai mult decât atât, această lucrare oferă posibilitatea de a realiza o primă evaluare a aplicării acestei reforme semnificative prin analiza jurisprudenței recente și a practicilor contractuale actuale. Astfel, cititorii vor putea înțelege modul în care noile reglementări au fost aplicate în practică și vor putea obține o imagine clară a modului în care acestea influențează domeniul dreptului obligațiilor.

Această abordare comprehensivă face din această lucrare o resursă valoroasă pentru profesioniștii din domeniul dreptului și pentru toți cei interesați de evoluția acestui domeniu important.

---

³⁴ *Ibid.*, p. 813 și urm.